

Investigating the effective factors on the mechanism of public revenue collection in Kermanshah province (SWOT approach)

Qiomars Sohaili

Associate Professor of Economics, Faculty of Economics and Entrepreneurship, Razi University
(Corresponding Author). qsoheily@yahoo.com

Maryam Heidarian

Ph.D. in Public Sector Economics, Faculty of Economics and Entrepreneurship, Razi University
Maryamheidarian.1368@yahoo.com

Sara Moradi

M.A in Economics, Faculty of Economics and Entrepreneurship, Razi University
saramoradi070@gmail.com

Masoume Dourbash

Ma. In Energy Economics, Faculty of Economics and Entrepreneurship, Razi University
masoume.dourbash@gmail.com

Abstract:

In countries rich in natural resources, governments pay little attention to other public revenues. Meanwhile, tax revenues are considered the most stable and reliable source among public revenues. Iran's oil economy is no exception to this rule, and the government earns a very small share of its revenues from tax revenues. In this research, using the opinions and interviews of officials and experts in the field of public revenues in Kermanshah province, designed the dimensions of the SWOT matrix and based on the three main processes of collecting public revenues; Legislation, executive organization and taxpayers (payers), internal and external factors as well as strengths, weaknesses, opportunities and threats and finally strategies in all three stages of the collection process have been investigated. The results show the definition of new tax bases, the existence of energy and industry infrastructures, modernization in public revenue collection systems as strengths, weakness in adopting policies, lack of sustainable income, lack of People's awareness and demand from the government as weak points, the formulation of some laws and regulations to facilitate the collection of public revenues, the existence of border markets, the historical history and geographical situation of the province as opportunities, and the lack of public trust and the lack of transparency of the government's performance, the lack of Meritocracies have been introduced as threats in the administrative system. Based on this, strategies such as creating sustainable sources of income in the field of tourism, increasing people's awareness through clarifying the government's performance and improving tax knowledge and citizenship rights, etc., were proposed to improve the conditions of public revenue collection for Kermanshah province.

Keywords: Public Revenues, Tax Revenues, SWOT Method, Kermanshah Provin

بررسی عوامل مؤثر بر مکانیزم وصول درآمدهای عمومی در استان کرمانشاه (رویکرد SWOT)

کیومرث سهیلی

دانشیار گروه اقتصاد، دانشکده اقتصاد و کارآفرینی، دانشگاه رازی

(نویسنده مسئول) qsoheily@yahoo.com

مریم حیدریان

دکتری اقتصاد بخش عمومی، دانشکده اقتصاد و کارآفرینی، دانشگاه رازی

Maryamheidarian.1368@yahoo.com

سارا مرادی

کارشناس ارشد علوم اقتصادی، دانشکده اقتصاد و کارآفرینی، دانشگاه رازی

saramoradi070@gmail.com

معصومه دورباش

کارشناس ارشد اقتصاد انرژی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه رازی، کرمانشاه

masoume.dourbash@gmail.com

چکیده:

در کشورهای غنی از نظر منابع طبیعی، دولت‌ها توجه اندکی به سایر درآمدهای عمومی می‌کنند. این در حالی است که درآمدهای مالیاتی از جمله درآمدهای عمومی باثبات‌ترین و مطمئن‌ترین منبع محسوب می‌شود. اقتصاد نفتی ایران نیز از این قاعده مستثنی نبوده و دولت سهم بسیار ناچیزی از درآمدهای خود را از ناحیه درآمدهای مالیاتی کسب می‌کند. در این پژوهش، با استفاده از نظرات و مصاحبه‌های مسئولین و کارشناسان حوزه درآمدهای عمومی استان کرمانشاه اقدام به طراحی ابعاد ماتریس SWOT نموده و براساس سه فرایند اصلی وصول درآمدهای عمومی؛ قانون‌گذاری، سازمان‌اجرائی و مؤدیان (پرداخت‌کنندگان)، به بررسی عوامل داخلی و خارجی و همچنین نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها و در نهایت استراتژی‌ها در هر سه مرحله از فرایند وصول پرداخته شده است. نتایج نشان می‌دهد تعریف پایه‌های جدید مالیاتی، وجود زیرساخت‌های انرژی و صنعت، مدرنیزه‌سازی در سیستم‌های وصول درآمدهای عمومی به‌عنوان نقاط قوت، ضعف در اتخاذ سیاست‌گذاری‌ها، عدم کسب درآمدهای پایدار، عدم آگاهی و مطالبه مردم از دولت به‌عنوان نقاط ضعف، تدوین برخی قوانین و مقررات برای تسهیل وصول درآمدهای عمومی، وجود بازارچه‌های مرزی، قدمت تاریخی و وضعیت جغرافیایی استان به‌عنوان نقاط فرصت، فقدان اعتماد عمومی و عدم شفافیت عملکرد دولت، فقدان شایسته‌سالاری در نظام اداری به‌عنوان نقاط تهدید معرفی شده‌اند. بر این اساس استراتژی‌هایی همانند ایجاد منابع درآمدی پایدار در حوزه گردشگری، افزایش سطح آگاهی مردم از طریق شفاف‌سازی عملکرد دولت و ارتقاء دانش مالیاتی و حقوق شهروندی و غیره جهت بهبود شرایط وصول درآمدهای عمومی برای استان کرمانشاه مطرح شد.

کلیدواژه‌ها: درآمدهای عمومی، درآمدهای مالیاتی، روش SWOT، استان کرمانشاه

سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان کرمانشاه

فصلنامه پیشرفت و توسعه استان کرمانشاه، دوره ۲، شماره ۲، ص ۴۱-۶۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۱۱/۰۹

تاریخ ارسال: ۱۴۰۱/۰۴/۲۲

۱- مقدمه

دولت‌ها درآمدهای خود را از منابع گوناگون کسب می‌کنند. این منابع درآمدی باید به صورت شفاف در سند بودجه منعکس شود. میزان درآمدهای حاصل از این منابع در شرایط مختلف، متفاوت است. از عوامل اصلی تعیین‌کننده هزینه‌های دولت، درآمد آن است.

مالیات‌ها در نظام‌های اقتصادی کشورهای توسعه‌یافته، نه تنها ابزار تأمین‌کننده مصارف بودجه دولت محسوب می‌شوند، بلکه در اجرای سیاست‌ها و راهبردهای اقتصادی تعیین‌کننده نیز نقش بارزی ایفا می‌کنند (شیخ حسینی و همکاران، ۱۳۹۷). در اقتصاد ایران به دلیل مشکلات ساختاری که ریشه آن به مجموعه عوامل اقتصادی، فرهنگی و سیاسی برمی‌گردد، متأسفانه اهمیت و اثربخشی مالیات‌ها در نظام اقتصادی به‌ویژه در بودجه‌های سالانه چندان مورد توجه قرار نگرفته است و به دلیل تأمین مصارف بودجه از محل درآمدهای حاصل از فروش نفت خام، تفکر ایجاد اصلاحات در نظام مالیاتی یا اصولاً به‌طور جدی و کارشناسی دنبال نشده و یا در صورت طرح همواره با چالش‌های اساسی مواجه بوده است. البته در راستای توجه به برخی مفاد برنامه‌های توسعه کشور، سیاست‌های معطوف به ایجاد اصلاحات در نظام مالیاتی تا حدودی مورد توجه قرار گرفته است و منطقی‌سازی برخی نرخ‌های مالیاتی و لغو برخی معافیت‌های مالیاتی غیرکارآمد و تبعیض‌آمیز به موجب اصلاح قانون مالیات‌های مستقیم، موفقیت‌آمیز بود. در این پژوهش، تلاش می‌شود عوامل مؤثر بر مکانیزم وصول درآمدهای عمومی در استان کرمانشاه شناسایی و نقاط ضعف، قوت، فرصت و تهدیدهای آن شفاف شود، سپس با توجه به این نقاط، راهکارهایی متناسب با آن ذکر شود.

۲- مبانی نظری

منابع مالی دولت در بودجه سالانه کل کشور عبارت‌است از:

۱. واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای

۲. واگذاری دارایی‌های مالی

۳. درآمدهای اختصاصی

۴. درآمدهای عمومی

در ادامه به تعریف هر یک از این موارد پرداخته خواهد شد:

۱- **واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای:** فروش دارایی‌های تولید شده یا تولید نشده‌ای است که طی مدت

بیش از یک سال در فرایند تولید کالا و خدمات به کار می‌رود و شامل این اقلام است:

- فروش نفت خام: این بخش رقم عمده منابع عمومی کشور را تشکیل می‌دهد که بیانگر وابستگی بودجه‌ای دولت به این نوع منبع است.

- درآمد حاصل از فروش اموال منقول و غیرمنقول: این نوع درآمد شامل فروش و واگذاری اراضی، تأسیسات دولتی فرسوده، فروش ماشین‌آلات و تجهیزات و فروش و واگذاری سایر دارایی‌های سرمایه‌ای است.

۲- **واگذاری دارایی‌های مالی:** کلیه داد و ستدهایی که دارایی‌های در اختیار دولت را کاهش می‌دهد، ماهیت درآمد ندارند و بیشتر به‌عنوان منابع تأمین اعتبار یا منابع استقراری دولت شناخته می‌شوند و این اقلام را در بر می‌گیرد:

- فروش اوراق مشارکت
- استفاده از تسهیلات خارجی: مانند وام‌های اعطایی بانک جهانی و بانک توسعه اسلامی
- استفاده از موجودی حساب ذخیره ارزی: این حساب مازاد ارزی درآمدهای صادرات نفت خام به آن واریز می‌شود.

- دریافت اصل و فرع وام‌های داخلی و خارجی دولت
- وصولی از محل واگذاری سهام شرکت‌های دولتی
- برگشتی از پرداخت‌های سال گذشته: منظور مازاد اعتباراتی است که در بودجه کل کشور سال‌های قبل پیش‌بینی شده به هزینه نرسیده است.

۳- **درآمدهای اختصاصی:** عبارت است از درآمدهایی که به موجب قانون برای مصرف یا مصارف خاص در بودجه کل کشور تحت عنوان درآمد اختصاصی منظور می‌گردد.

۴- **درآمدهای عمومی:** درآمد عمومی عبارت است از درآمدهای وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی و مالیات و سود سهام شرکت‌های دولتی و درآمد حاصل از انحصارات و مالکیت و سایر درآمدهایی که در قانون بودجه کل کشور تحت عنوان درآمد عمومی منظور می‌شود. ترکیب این درآمدها به شرح زیر است:

- درآمدهای مالیاتی: در کشورهای توسعه یافته به‌عنوان منبع اصلی یاد می‌شود اما در ایران به علت اتکای بودجه عمومی به درآمد نفت در درجه دوم اهمیت قرار گرفته است. بالا بودن نسبت کل درآمدهای مالیاتی به تولید ناخالص داخلی نشان‌دهنده کارایی نظام مالیاتی است. میزان مالیات در ایران آنقدر ناچیز است که حتی نمی‌تواند هزینه‌های مصرفی دولت را تأمین کند.

- دریافت کمک‌های اجتماعی: شامل حق بیمه‌های تأمین اجتماعی سهم کارفرما و بیمه شده است که به سازمان تأمین اجتماعی تعلق دارد.

- درآمد حاصل از مالکیت دولت: این نوع درآمد شامل حق بهره‌برداری از دارایی‌های تولید نشده با منشأ طبیعی مثل زمین است که درآمد از دارایی هم می‌گویند. بهره مالکانه، حق الارض، سود و کارمزد سرمایه-گذاری‌های دولت، سود سهام و حق بهره‌برداری اجزای اصلی درآمد از دارایی را تشکیل می‌دهد. درآمد حاصل از اجاره نیز شامل این نوع درآمد است که ناشی از اجاره یا واگذاری دارایی‌های تولید شده است.

- درآمد اصل از فروش کالا و خدمات: منظور از این نوع درآمد، درآمدهای حاصل از فروش کالاهای تولید شده دستگاه‌های اجرایی به غیر از شرکت‌های دولتی و همچنین درآمد حاصل از عرضه حمایتی مانند خدمات قضایی، ثبتی، آموزشی و... که توسط دستگاه‌های مذکور ارائه می‌شود. این موضوع شامل

- فروش کالاها و خدمات شرکت‌های دولتی نمی‌باشد و انجام آن توسط سایر دستگاه‌های اجرایی که وظایف آنها جنبه حاکمیتی دارد خلاف قاعده و استثناء است.
- دریافت کمک‌های بلاعوض: انتقالات اختیاری است که واحدهای دولتی از یکدیگر و یا دولت‌های خارجی و سازمان‌های بین‌المللی دریافت می‌کنند و به دو صورت جاری و سرمایه‌ای است.
 - کمک‌هایی که سازمان‌های بین‌المللی یا کشورهای دنیا به جمعیت هلال احمر می‌کنند چون به موجب قانون فهرست نهادهای عمومی غیردولتی سازمان مذکور مؤسسه عمومی غیردولتی محسوب می‌شود در بودجه آن دستگاه به‌عنوان درآمد اختصاصی منظور می‌شود.
 - درآمدهای جرایم و خسارات: این درآمدها انتقال‌های جاری ناشی از نقض قوانین و مقرات کیفری و شبه کیفری است. مثل مجازات‌های نقدی ناشی از جرم‌های کیفی مندرج در قوانین جزایی، جرایم راهنمایی و رانندگی و مانند اینها است.
 - درآمدهای متفرقه: درآمدهای پراکنده و ناپایداری است که می‌تواند شامل فروش کالاهای مستعمل و هدایای داوطلبانه مردم و مؤسسات غیردولتی باشد.
- موضوع تأمین مالی دولت‌ها تصمیم‌گیری در خصوص منابع درآمدی شامل مالیات (دارایی، درآمد، فروش و مالیات غیرمستقیم)، عوارض مصرف‌کننده و انتقالات درون دولتی و نیز فرایند بودجه‌ریزی و مدیریت مالی آنها می‌باشد. این امر مشتمل بر شیوه‌های تأمین مالی زیربناهای مورد نیاز از طریق استفاده از درآمد عملیاتی و استقراض علاوه بر شارژ توسعه و مشارکت بخش‌های عمومی و خصوصی می‌باشد.
- آمارهای مالی دولت مشتمل بر آمارهای مالی بودجه عمومی دولت مرکزی، محلی و عمومی شامل درآمدها و هزینه‌ها، دادوستد دارایی‌ها و بدهی‌ها، مخارج دولت برحسب وظایف و صورت وضعیت منابع و مصارف دولت براساس دستورالعمل آمارهای مالی دولت (GFSM)^۱ می‌باشد. دستورالعمل آمارهای مالی دولت از سوی صندوق بین‌المللی پول منتشر شده است و به تعریف و طبقه‌بندی آمارهای مالی دولت می‌پردازد. طبق طبقه‌بندی GFSM دولت عمومی شامل زیربخش‌های دولت مرکزی، ایالتی و محلی می‌باشد. دولت عمومی شرکت‌ها یا شبه شرکت‌های عمومی را در بر نمی‌گیرد.
- براساس تعاریف GFSM، زیربخش دولت مرکزی در اغلب کشورها به طور کلی شامل مجموعه‌ای از اداره‌ها و وزارتخانه‌ها می‌شود که یک واحد نهادی مستقل را تشکیل می‌دهند. در بسیاری از کشورها سایر واحدهای تحت حاکمیت دولت مرکزی با یک هویت قانونی مستقل و اختیارات کافی در زمینه تشکیل واحدهای اضافی دولتی به فعالیت مشغول هستند. بر این اساس، ایالت یا استان بزرگترین حوزه جغرافیایی در داخل یک کشور است که بنا به اهداف اداری یا سیاسی تقسیم شده است. در صورت وجود دولت ایالتی، وزارتخانه‌ها و اداره‌های آن همانند هسته دولت مرکزی، واحد نهادی مستقلی را تشکیل می‌دهند. در ایران دولت مرکزی مشتمل بر وزارتخانه‌ها و مؤسسات وابسته و همچنین سازمان تأمین اجتماعی و شهرداری‌ها می‌باشد. زیربخش دولت ایالتی در ایران مصداق ندارد، بنابراین در آمارهای مالی دولت ثبت نمی‌شود.

منابع داخلی تأمین درآمد دولت‌های محلی (منظور از دولت‌های محلی، استانداری‌های هر استان است) شامل منابع مبتنی بر زمین و منابع ناشی از سایر دارایی‌ها، هزینه‌های صدور مجوز و عوارض می‌باشد. منابع خارجی نیز شامل استقراض، کمک‌های بلاعوض و انتقال و تخصصی منابع از سوی دولت مرکزی است. مالیات بر دارایی‌ها یا مالیات مستغلات یکی از متداول‌ترین منابع مالیاتی دولت‌های محلی است که به‌ندرت از این پتانسیل به صورت کامل استفاده می‌شود، چراکه معمولاً نرخ مالیاتی توسط دولت مرکزی تعیین می‌شود و پایه مالیاتی همزمان با رشد درآمد واقعی با تورم رشد نمی‌کنند و ارزیابی مجدد آن با تأخیر انجام می‌شود. در واقع تنها منبع مهم درآمدی است که به لحاظ نواقص مترتب بر آن نمی‌تواند منبع درآمدی مناسب باشد.

به‌طور کلی می‌توان گفت منابع درآمدی بخش عمومی متکی بر مالیات می‌باشد که بخش اعظم آن به صورت مرکزی در اختیار دولت مرکزی است. در سایر موارد که مالیات‌ها توسط دولت‌های محلی اخذ می‌شود مانند مالیات بر دارایی، ارزش‌گذاری پایه منابع یا نرخ مالیاتی یا هر دو مورد به صورت برونزا و توسط دولت مرکزی و اغلب با تأخیر تعیین می‌گردد. به این جهت، به طور تاریخی بحث تأمین مالی دولت‌های محلی همواره در سطح بین‌الملل مطرح بوده و در این راستا نظریه‌هایی همچون تمرکززدایی، کمک‌های مالی دولت مرکزی، تسهیم مالیاتی درون دولتی، استقراض، ایجاد صندوق توسعه محلی، مشارکت بخش عمومی - خصوصی، تجهیز سرمایه‌های خصوصی یا اخذ شارژ توسعه مطرح است.

در کشورهای غنی از نظر منابع طبیعی، دولت‌ها توجه اندکی به سایر درآمدهای عمومی می‌کنند. این در حالی است که درآمدهای مالیاتی از جمله درآمدهای عمومی باثبات‌ترین و مطمئن‌ترین منبع محسوب می‌شود (لی و همکاران، ۲۰۱۴). اقتصاد نفتی ایران نیز از این قاعده مستثنی نبوده و دولت سهم بسیار ناچیزی از درآمدهای خود را از ناحیه درآمدهای مالیاتی کسب می‌کند.

علی‌رغم جایگاه ویژه نظام مالیاتی در بین سایر درآمدهای عمومی در مساعدت به تحقق نقش محوری دولت در توسعه همه‌جانبه کشور مباحث مطرح شده در این مطالعه نشان می‌دهد که نظام مالیاتی ایران در مسیر پیشرفت و توسعه با تنگناها و دشواری‌های بسیاری روبروست. گستردگی حجم فعالیت‌ها و عملیات جاری از یک سو و تأثیرات متقابل ساختار اداری، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی کشور بر نظام مالیاتی از سوی دیگر ایجاب می‌نماید که تمام عوامل مؤثر بر فرایند توسعه به طور هماهنگ عمل نمایند و موجبات تسهیل در برنامه اصلاحات و تحول نظام مالیاتی را فراهم آورند. بدیهی است در شرایط فقدان این هماهنگی، نظام مالیاتی و دستگاه اجرایی متولی آن علی‌رغم تمام تلاش‌ها و بکارگرفتن تمام ظرفیت‌ها و توانمندی‌های دورنی خود نخواهد توانست گام‌های بلندی در مسیری اصلاحات و تحقق اهداف تعیین شده بردارد.

۳- مطالعات تجربی

۳-۱- مطالعات تجربی داخلی

چیردار (۱۳۹۱)، در مطالعه‌ای با استفاده از الگوی OLS به بررسی عوامل مؤثر بر درآمدهای مالیاتی در ایران طی سال‌های ۱۳۸۹-۱۳۵۷ پرداخته است. طبق نتایج تحقیق فوق درآمدهای حاصل از صادرات نفتی، سهم بخش کشاورزی از تولید ناخالص داخلی اثرات منفی و بودجه وزارت اقتصاد و دارایی و شاخص باز بودن اقتصاد اثرات مثبت و معناداری بر درآمدهای مالیاتی دارند.

یگانه‌شالی (۱۳۹۵) در مطالعه‌ای به عوامل مؤثر بر درآمدهای عمومی استان‌های ایران با استفاده از مدل داده‌های تابلویی طی سال‌های ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۲ پرداخته‌اند. نتایج برآورد مدل نشان‌دهنده رابطه مثبت و معنادار متغیرهای درآمد سرانه، تسهیلات پرداختی بانک‌ها به بخش‌های اقتصادی و ارزش افزوده بخش صنعت، ارزش افزوده بخش خدمات و فضای کسب و کار با درآمدهای مالیاتی است که در میان این متغیرها تسهیلات بانک‌ها به بخش‌های اقتصادی دارای بیشترین اثر و ارزش افزوده بخش خدمات دارای کمترین اثرگذاری بر درآمدهای مالیاتی می‌باشد.

میرمحمدی و جنتی (۱۳۹۵)، در مطالعه خود با عنوان مروری بر تجربه اصلاح نظام مالیاتی در ایران و جهان با تأکید بر مدرنیزاسیون دستگاه مالیاتی ضمن بررسی ادبیات اصلاح مالیاتی، تجربه کشورهای منتخب جهان در اصلاح دستگاه مالیاتی با تأکید بر مدرنیزاسیون را مرور کرده و تجربه اصلاحات مالیاتی ایران با تأکید بر مدرنیزاسیون سازمان امور مالیاتی را کالبدشکافی و توصیه‌های سیاستی لازم را ارائه نموده‌اند.

آزادواری (۱۳۹۵)، در مطالعه خود با تکمیل پرسشنامه و شیوه آماری با استفاده از نرم‌افزار SPSS به شناسایی راهکارهای مؤثر بر ارتقاء تمکین مالیاتی در نظام مالیاتی ایران در شهرستان سبزوار پرداخته است. نتایج حاکی از آن بوده است که متغیرهای تشویقات و تسهیلات مالیاتی، مجازات مالیاتی، تخصص و کارایی مأموران مالیاتی، فرهنگ مالیاتی و مشارکت دادن مؤدیان و توجیه آنان از نحوه محاسبات مالیات هریک در ارتقاء تمکین مؤدیان مالیاتی مؤثر می‌باشد.

میرزمانی و همکاران (۱۳۹۷)، در مقاله‌ای با عنوان فهم سیاست‌گذاری مالیاتی در ایران؛ عوامل مؤثر بر دستورگذاری مالیاتی در سطح ملی و بازیگران آن، معتقدند سه دسته از عوامل بر فرایند دستورگذاری مالیاتی تأثیر گذارند. دسته اول عوامل مربوط به مسأله هستند که شامل تعریف مسأله از دید سیاست‌گذاران، تعریف مسأله از دید گروه‌های تحت تأثیر مسأله، تشدید مسأله به‌مرورزمان، گسترش مسأله به حوزه‌های دیگر، تضاد مسأله با مسائل موجود در دستور کار، رویدادهای مهم و میزان فراگیری مسأله می‌باشند. دسته دوم، عوامل سیاسی هستند که شامل تغییر سیاست‌گذاران، فشار گروه‌های ذینفع یا نیروهای سازمان‌یافته سیاسی، ملاحظات انتخاباتی و حمایت و فشار گروه‌های درون دولت هستند. دسته سوم عوامل مربوط به سیاست پیشنهادی ضمیمه‌شده به مسأله هستند، که شامل الزامات و ملاحظات اجرا، پیش‌بینی سیاست‌گذاران در مورد نتایج و تبعات سیاست پیشنهادی، اشاعه سیاست الزامات و ملاحظات اجرا، پیش‌بینی سیاست‌گذاران در مورد نتایج و تبعات سیاست پیشنهادی، اشاعه سیاست (الگوگیری از سیاست‌های موفق دیگر کشورها)، جزئی یا کلی بودن تغییرات لازم در سیاست‌های موجود، تبعیض آمیز بودن یا نبودن سیاست پیشنهادی، تضاد سیاست پیشنهادی با مسائل موجود در دستور کار و میزان انطباق با سیاست‌های کلی می‌باشند.

محکم خواه (۱۳۹۸)، در مطالعه خود به بررسی عوامل مؤثر بر پرداخت مالیات توسط مؤدیان مالیاتی در اداره کل امور مالیاتی استان بوشهر پرداخت. در این مطالعه جامعه آماری تحقیق شامل کلیه مأموران مالیاتی (کارشناسان ارشد مالیاتی، رؤسای گروه و رؤسای امور مالیاتی) در اداره کل امور مالیاتی در استان بوشهر در آبان ماه سال ۱۳۹۷ می‌باشد که از این تعداد با استفاده از فرمول کوکران تعداد ۱۲۰ نفر نمونه برداری شدند و با استفاده از نرم‌افزار SPSS آنالیز شدند. نتایج نشان داد که تغییرات متغیر تشویقات و تسهیلات مالیاتی به میزان ۰/۷۶۳ در تغییرات متغیر تسریع پرداخت مالیات، ۰/۴۹۸ در تغییرات متغیر ارتقاء تمکین مؤدیان مالیاتی مؤثر است. همچنین تغییرات متغیرهای مجازات مالیاتی، تخصص کارایی مأموران، ارتقاء فرهنگ مالیاتی و مشارکت مؤدیان و توجیه آنان از نحوه محاسبه مالیات هر کدام به ترتیب ۰/۵۰۸، ۰/۴۵۵، ۰/۵۶۳ و ۰/۵۵۹ در تغییرات متغیر ارتقاء تمکین مؤدیان مالیاتی تأثیر دارند. حسونند و همکاران (۱۳۹۹) در مطالعه‌ای به شناسایی آسیب‌های سیاست‌گذاری مالیاتی در ایران و اولویت‌بندی مسائل آن با استفاده از روش پژوهش ترکیبی با بهره‌گیری از تکنیک دلفی در قالب سه مرحله پرداختند. جامعه آماری مشتمل بر سه گروه سیاست‌گذاران، مجریان و مؤدیان مالیاتی می‌باشد. یافته‌های تحقیق بیانگر آن است که عدم تمکین مالیاتی، ضعف نظام اطلاعات مالیاتی، عدم وجود فرهنگ و باور مالیاتی صحیح مؤدیان، جابجایی‌های متعدد و سیاسی برای مدیران نظام مالیاتی، گستره و توزیع نامناسب معافیت‌های مالیاتی، عدم وجود نظارت و ارزیابی کافی در سیاست‌های مالیاتی به ترتیب از جمله مهم‌ترین آسیب‌های سیاست‌گذاری مالیاتی در ایران است.

۳-۲- مطالعات تجربی خارجی

مایکل^۱ (۲۰۱۱)، با بررسی نسبت‌های مالیاتی و تلاش مالیاتی در کشورهای در حال توسعه طی دوره ۲۰۱۰-۲۰۰۰ ظرفیت مالیاتی در ۷۴ کشور در حال توسعه را مورد بررسی قرار داده است. نتایج نشان داد که درآمد سرانه، ارزش افزوده بخش‌های معدنی و بخش‌های غیرمعدنی، عامل مؤثر بر ظرفیت مالیاتی در کشورهای در حال توسعه هستند. تابنده و همکاران^۲ (۲۰۱۲) به بررسی عوامل مؤثر بر فرار از پرداخت مالیات و سهم نسبی آن عوامل در کشور مالزی پرداختند و به این نتیجه رسیدند که بار مالیات، اندازه دولت و نرخ تورم اثر مثبت بر فرار از پرداخت مالیات دارد، اما رابطه منفی بین درآمد مؤدیان مالیاتی و باز بودن تجارت بر فرار از پرداخت مالیات وجود دارد. قانی^۳ (۲۰۱۳)، در مطالعه خود به تحلیل بین‌کشوری عملکرد مالیاتی با تأکید ویژه بر تلاش مالیاتی پاکستان با استفاده از داده‌های پانل ۱۰۴ کشور طی دوره ۲۰۱۱-۱۹۹۶ جمعیت شهری می‌پردازد. به‌طور معمول آزادسازی، حاکمیت قانون و کنترل فساد، عوامل تعیین‌کننده نسبت مالیاتی در بین کشورها تعیین شده‌اند. تلاش مالیاتی به دست آمده برای پاکستان نشان‌دهنده یک کاهش کلی است.

بیس مارک و همکاران^۴ (۲۰۱۵)، در پژوهشی با عنوان اثرات فرار از مالیات بر درآمد شخصی در توسعه اجتماعی و اقتصادی در غنا دریافتند که فرار از مالیات در غنا دارای تأثیر معکوس روی توسعه اجتماعی و اقتصادی است. علاوه بر این، نتایج نشان می‌دهد، نرخ‌های مالیات بالا به پرداخت مالیاتی بیشتر کمک می‌کند. همچنین رابطه

1. Michael
2. Tabandeh et al.
3. Ghani
4. Bismarck

مالیات دهندگان با مقامات مالیاتی هیچ ارتباطی به فرار از پرداخت مالیات ندارد و وجود مجازات ضعیف برای متخلفین نیز به فرار از مالیات کمک نمی‌کند.

گنان گنون^۱ (۲۰۱۷)، تأثیر اصلاحات تسهیل تجارت بر درآمد مالیاتی را مورد بررسی قرار دادند. تجزیه و تحلیل تجربی نشان می‌دهد تأثیر مثبت و معنادار اصلاحات تسهیل تجارت در درآمد مالیات و منابع غیرمالی وجود دارد. گنان گنون (۲۰۱۹)، در مقاله خود با عنوان آسیب‌پذیری اقتصادی ساختاری و عملکرد درآمد عمومی به بررسی تأثیر آسیب‌پذیری اقتصادی ساختاری (EVI) با تکیه بر نمونه‌ای از ۱۲۶ کشور در حال توسعه در دوره ۲۰۱۳-۱۹۹۶ بر عملکرد درآمد عمومی آنها می‌پردازد. تجزیه و تحلیل تجربی نشان می‌دهد که EVI تأثیر منفی و قابل توجهی بر کل درآمد عمومی دارد. با این حال، این تأثیر منفی منعکس‌کننده تأثیر متفاوت اجزای EVI (یعنی درجه قرار گرفتن در معرض شوک‌ها و اندازه و فراوانی شوک‌ها) بر عملکرد درآمد عمومی است: قرار گرفتن در معرض شوک‌ها به طور مثبت بر درآمد عمومی تأثیر می‌گذارد، در حالی که اندازه و فراوانی شوک‌ها تأثیر منفی و قابل توجهی بر درآمد عمومی دارد. در این زمینه، دولت‌های کشورهای در حال توسعه و جامعه بین‌المللی باید برای کاهش آسیب‌پذیری اقتصادی ساختاری کشورهای در حال توسعه همکاری کنند. این امر به افزایش عملکرد درآمد عمومی آنها کمک می‌کند، که برای رسیدگی به چالش‌های توسعه مورد نیاز است و در بلندمدت، وابستگی آنها به کمک‌های توسعه بین‌المللی را کاهش می‌دهد.

آکم و ایفایمی^۲ (۲۰۲۰)، در مقاله خود با عنوان تأثیر درآمد مالیاتی بر بدهی عمومی و مخارج سرمایه در نیجریه تأثیر متغیرهای مستقل (مالیات بر ارزش افزوده، مالیات بر درآمد شرکت، مالیات بر سود نفت و گمرک و عوارض غیر مستقیم) بر متغیر وابسته (بدهی خارجی، داخلی) را در دوره زمانی ۲۰۱۸-۱۹۹۹ در نیجریه بررسی کردند. این مطالعه به این نتیجه رسید که درآمد مالیاتی بر بدهی عمومی و هزینه سرمایه در نیجریه تأثیر دارد. توصیه شد که دولت باید اطمینان حاصل کند که درآمد حاصل از مالیات صرف سرمایه‌گذاری‌های سودآور مانند مخارج سرمایه‌ای می‌شود. همچنین، برای کاهش بدهی عمومی، مقامات مالی باید اثربخشی سیستم مالیاتی را با مهر و موم کردن خلاءها و اجرای مقررات افزایش دهند. دولت همچنین باید به دنبال منابع درآمدی دیگر باشد تا بار بدهی عمومی را بیشتر کاهش دهد.

فامولسکا و همکاران^۳ (۲۰۲۰)، در پژوهشی به شناسایی رابطه بین سطح مالیه‌گرایی و نسبت هزینه‌های اجتماعی به کل هزینه‌های عمومی در اتحادیه اروپا در بازه زمانی ۲۰۱۸-۲۰۰۴ پرداخته‌اند. در این پژوهش از رگرسیون خطی و همبستگی برای ارزیابی وابستگی متقابل بین نسبت درآمد مالیاتی به تولید ناخالص داخلی و نسبت هزینه‌های اجتماعی به کل هزینه‌های عمومی استفاده شده است. این تحقیق تأیید کرد که هر چه نسبت درآمد مالیاتی به تولید ناخالص داخلی بالاتر باشد، نسبت هزینه‌های اجتماعی به کل هزینه‌های عمومی بالاتر خواهد بود. پس از تجزیه هزینه‌های عمومی، رابطه مشابهی برای هزینه‌های عمومی شناسایی شد، در حالی که چنین رابطه‌ای برای سایر دسته‌های هزینه، شناسایی نشد.

1. Gnanon
2. Ukeme and Ifayemi
3. Famulska et al.

۳- روش‌شناسی پژوهش

تحلیل سوات در مفهوم کلی، ابزاری برای بهره‌برداری در مراحل مقدماتی تصمیم‌گیری و به‌عنوان پیش‌درآمد در امر برنامه‌ریزی راهبردی در نوع کاربردی آن است. تحلیل سوات، تحلیل منظم برای شناسایی عوامل و زیر عوامل و تدوین استراتژی در راستای تطابق مناسب میان آنهاست. از دیدگاه این مدل، راهبرد مناسب، قوت‌ها و فرصت‌ها را به حداکثر و ضعف‌ها و تهدیدها را به حداقل می‌رساند. تکنیک SWOT یک ابزار حمایتی برای تصمیم‌گیری است که عموماً برای تحلیل سیستماتیک محیط داخلی و محیط خارجی استفاده می‌شود. با تعریف نقاط قوت و نقاط ضعف و نیز فرصت‌ها و تهدیدها استراتژی‌هایی را برای تقویت نقاط قوت و برطرف کردن نقاط ضعف و همچنین استفاده از فرصت‌ها و تهدیدها بررسی و تحلیل می‌کند و حاصل جای‌گذاری عوامل و زیرعوامل سوات و تشکیل ماتریس آن بوده و از ترکیب آنها استراتژی‌ها یا راهبردهای مختلف ارائه می‌شود (دیسوان، ۲۰۰۴).

جدول (۱) ماتریس سوات و نحوه تعیین استراتژی‌ها را نشان می‌دهد:

جدول ۱. ماتریس SWOT و نحوه تعیین استراتژی‌ها

نقاط ضعف (W)	نقاط قوت (S)	SWOT
استراتژی WO	استراتژی SO	فرصت‌ها (O)
استراتژی WT	استراتژی ST	تهدیدها (T)

مأخذ: دیسوان، ۲۰۰۴

۳-۱- یافته‌های تجربی

در خصوص منابع تأمین مالی استان کرمانشاه می‌توان گفت این منابع شامل درآمدهای عمومی اخذ شده از ارگان‌های زیر می‌باشد که سهم اداره مالیات و نیروی انتظامی نسبت به سایر سازمان‌ها بیشتر است. استانداری، نیروی انتظامی، مرکز پزشکی قانونی، اداره کل ثبت اسناد و املاک، اداره کل امور مالیاتی، اداره کل گمرک، اداره کل آموزش فنی و حرفه‌ای، اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری، اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی، اداره کل آموزش و پرورش، اداره کل بهزیستی، اداره کل حفاظت محیط‌زیست، اداره کل استاندارد و تحقیقات صنعتی، اداره کل جهاد کشاورزی، شیلات، اداره کل راه و شهرسازی، اداره کل تعاون، کار و رفاه اجتماعی، اداره کل صنعت، معدن و تجارت، سایر درآمدهای دستگاه‌ها و ردیف‌ها، درآمدهای متفرقه یافته‌های پژوهش حاضر به دو قسمت تقسیم می‌شود؛ ابتدا تحلیل توصیفی از وضعیت درآمدهای عمومی استان کرمانشاه طی سال‌های ۱۳۹۹-۱۳۸۰ ارائه و در قسمت بعد به نتایج حاصل از تحلیل سوات پرداخته می‌شود.

۳-۲- تحلیل توصیفی از وضعیت درآمدهای عمومی مصوب و عملکرد استان طی سال‌های

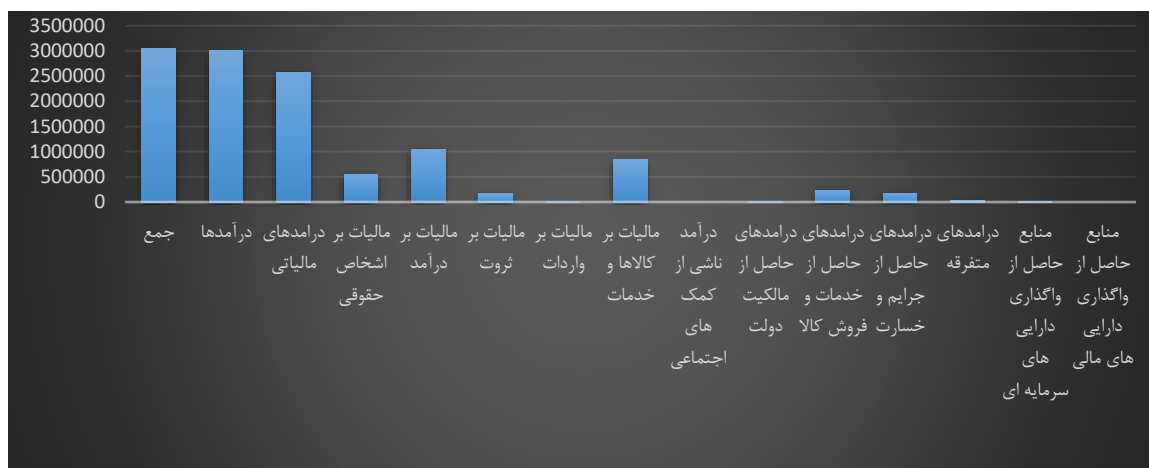
۱۳۸۰-۱۳۹۹

بودجه هر سال مالی، در سال قبل از آن توسط سازمان برنامه و بودجه کشور برآورد و به هیئت وزیران پیشنهاد و طی لایحه بودجه، تقدیم مجلس شورای اسلامی می‌شود که پس از بحث و بررسی به‌عنوان قانون مورد تصویب قرار می‌گیرد و قبل از شروع سال جدید، برای اجرا به دولت ابلاغ می‌گردد (مصوب اول یا برآورد). با توجه به بروز تغییرات در شرایط اقتصادی، اجتماعی و سیاسی کشور و ایجاد برخی نوسانات در مقدار دریافتی‌ها و پرداختی‌ها، بودجه دستگاه‌ها و سازمان‌ها، با اعمال تغییراتی، به‌عنوان لایحه متمم قانون بودجه، توسط دولت به مجلس شورای اسلامی تقدیم می‌شود که قبل از پایان سال موردنظر، تصویب می‌گردد (مصوب دوم). پس از پایان هر سال مالی، با توجه به قطعیت مقدار دریافتی‌ها و عملکرد پرداختی‌ها توسط خزانه، بودجه قطعی دولت مشخص می‌شود. باتوجه به شکل‌های (۱) و (۲)، مجموع درآمدهای عمومی مصوب در سال ۱۳۸۰، حدود ۱۸۹ میلیارد ریال بوده ولی میزان عملکرد این درآمدها در سال مورد نظر حدود ۲۵۴ میلیارد ریال برآورد شده است. در سال ۱۳۹۹ مجموع درآمدهای عمومی مصوب به میزان ۱۱۲۶۸ میلیارد ریال رسید که در همین سال عملکرد این درآمدها ۱۰۹۹۲ میلیارد ریال بوده است. در نتیجه میانگین دوره زمانی ۱۳۸۰ تا ۱۳۹۹ برای مجموع درآمدهای عمومی مصوب به قرار ۳۲۶۹ میلیارد ریال می‌باشد که از این میان، میانگین درآمدها؛ ۳۲۱۳ میلیارد ریال، میانگین منابع حاصل از واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای؛ ۲۸۳۴ میلیون ریال می‌باشد. همچنین از بین انواع درآمدها، میانگین درآمدهای مالیاتی ۲۶۴۱ میلیارد ریال، میانگین درآمدهای حاصل از مالکیت دولت ۴۶۷۲ میلیون ریال، میانگین درآمدهای حاصل از خدمات و فروش کالاها، ۲۴۵ میلیارد ریال، میانگین درآمدهای حاصل از جرایم و خسارت، ۲۱۸ میلیارد ریال و میانگین درآمدهای متفرقه ۲۸۳۴ میلیون ریال را شامل می‌شوند. از بین درآمدهای مالیاتی نیز، میانگین مالیات بر اشخاص حقوقی ۵۱۲ میلیارد ریال، میانگین مالیات بر درآمد ۹۷۴ میلیارد ریال، میانگین مالیات بر ثروت ۱۵۱ میلیارد ریال، میانگین مالیات بر واردات ۱۰ میلیارد ریال و در نهایت میانگین مالیات بر کالاها و خدمات ۹۹۹ میلیارد ریال می‌باشد.

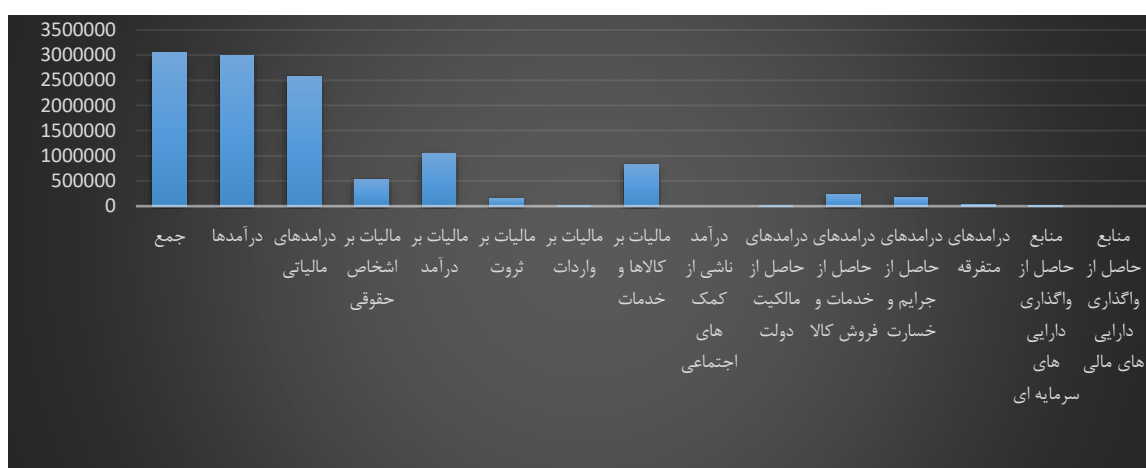
علاوه بر این میانگین دوره زمانی ۱۳۸۰ تا ۱۳۹۹ برای مجموع درآمدهای عمومی عملکرد به قرار ۳۰۴۱ میلیارد ریال می‌باشد که از این میان، میانگین درآمدها؛ ۳۰۰۰ میلیارد ریال، میانگین منابع حاصل از واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای؛ ۲۱۹۲ میلیون ریال می‌باشد. همچنین از بین انواع درآمدها، میانگین درآمدهای مالیاتی ۲۵۸۰ میلیارد ریال، میانگین درآمدهای حاصل از مالکیت دولت ۳۳۹۴ میلیون ریال، میانگین درآمدهای حاصل از خدمات و فروش کالاها، ۲۳۳ میلیارد ریال، میانگین درآمدهای حاصل از جرایم و خسارت، ۱۷۸ میلیارد ریال و میانگین درآمدهای متفرقه ۳۷ میلیون ریال را شامل می‌شوند. از بین درآمدهای مالیاتی نیز، میانگین مالیات بر اشخاص حقوقی ۵۳۷ میلیارد ریال، میانگین مالیات بر درآمد ۱۰۴۳ میلیارد ریال، میانگین مالیات بر ثروت ۱۶۲۱ میلیارد ریال، میانگین مالیات بر واردات ۱۲۵۹ میلیون ریال و در نهایت میانگین مالیات بر کالاها و خدمات ۸۳۶ میلیارد ریال می‌باشد.

مقایسه درآمدهای عمومی مصوب و عملکرد نشان می‌دهد که میزان عملکرد درآمدهای عمومی نسبت به مصوب در طی دوره زمانی ۱۳۸۰ تا ۱۳۹۹ برای برخی از سال‌ها و همچنین به صورت میانگین کاهش یافته است. این نشان

می‌دهد درآمدهای عمومی برخلاف برنامه‌ریزی‌ها و بودجه‌بندی‌های استانی تحقق لازم را نیافته است و دارای شکاف‌هایی در مسیر محقق شدن درآمدهای عمومی می‌باشد.

شکل ۱. میانگین درآمدهای عمومی مصوب و اجزاء آن طی سال‌های ۱۳۸۰-۱۳۹۹ در استان کرمانشاه

شکل ۲. میانگین درآمدهای عمومی عملکرد و اجزاء آن طی سال‌های ۱۳۸۰-۱۳۹۹ در استان کرمانشاه

جدول ۱. خلاصه‌ای از آمار توصیفی متغیرهای مورد استفاده در این پژوهش را ارائه می‌دهد. آماره جارک- برا با درجه آزادی دو و توزیع کای- دو، فرضیه نرمال بودن توزیع را بررسی می‌کند. فرضیه صفر این آزمون دال بر

نرمال بودن است. بنابراین اگر احتمال آن کمتر از ۰/۰۵ باشد، فرضیه صفر رد خواهد شد. در داده‌های مورد بررسی در این پژوهش، احتمال آماره جارک- برا برای اکثر متغیرها پایین تر از ۰/۰۵ درصد است (رد فرضیه نرمال بودن توزیع داده‌ها)، بنابراین، داده‌ها از توزیع نرمال برخوردار نیستند. فقط برای داده‌های مالیات بر اشخاص حقوقی مصوب و عملکرد توزیع داده‌ها نرمال است.

چولگی برابر با گشتاور سوم نرمال شده است. چولگی در حقیقت معیاری از وجود یا عدم تقارن توزیع می‌باشد. برای یک توزیع کاملاً متقارن صفر و برای یک توزیع نامتقارن با کشیدگی به سمت مقادیر بالاتر چولگی مثبت و برای توزیع نامتقارن با کشیدگی به سمت مقادیر کوچکتر مقدار چولگی منفی است. داده‌های مورد مطالعه در این پژوهش، همگی چوله به راست هستند.

کشیدگی برابر با گشتاور چهارم نرمال شده است، به عبارت دیگر معیاری از تیزی منحنی در نقطه ماکزیمم است. برای مثال درآمدهای مالیاتی مصوب و عملکرد، از کشیدگی توزیع نرمال (مقدار کشیدگی توزیع نرمال برابر ۳ می‌باشد) بالاتر است ولی مالیات بر اشخاص حقوقی مصوب و عملکرد دارای کشیدگی کمتر از کشیدگی توزیع نرمال هستند.

جدول ۲. نتایج آماره‌های استنباطی متغیرهای مورد استفاده در پژوهش

متغیرها	میانگین	میانه	حداکثر	حداقل	انحراف معیار	چولگی	کشیدگی	آماره جارک- برا	احتمال
انواع درآمدهای عمومی مصوب									
درآمدهای مالیاتی	۱۵۸۰۸۳۷	۱۴۶۳۶۳۲	۹۷۴۲۴۳۸	۱۹۹۳۹۱	۲۸۰۲۶۸۹	۱/۲۹	۳/۶۰	۵/۹۱	۰/۰۵۱
مالیات بر اشخاص حقوقی	۵۳۷۵۶۴/۸	۴۳۱۴۷۵/۱	۱۵۰۹۹۵۵	۵۲۶۳۰	۵۰۲۶۶۱	۱/۰۱	۲/۶۱	۳/۵۸	۰/۱۶
مالیات بر درآمد	۱۰۴۳۳۷۰	۶۶۲۵۴۵	۴۲۴۵۹۰۵	۹۹۹۳۹	۱۰۸۴۲۲۷	۱/۵۵	۴/۸۹	۱۱/۰۴	۰/۰۰۳
مالیات بر ثروت	۱۶۲۱۰۵/۳	۱۳۷۴۰۰/۴	۷۱۷۶۰۳	۱۸۶۰۸/۳۳	۱۷۷۱۴۸/۴	۱/۸۰	۶/۰۵	۱۸/۵۷	۰/۰۰
مالیات بر کالاها و خدمات	۸۳۶۸۰/۶	۲۳۸۹۱۱	۳۴۶۸۶۱۰	۱۴۱۲۸	۱۱۳۵۶۵۷	۱/۳۷	۳/۴۳	۶/۴۳	۰/۰۴
درآمدهای حاصل از مالکیت دولت	۳۳۹۴/۱۹۶	۳۲۱۶/۱۶۸	۹۸۶۵	۱۰۶۵	۱۹۲۰	۱/۸۳	۷/۵۶	۷/۵۷	۰/۰۰
درآمدهای حاصل از خدمات و فروش کالا	۲۳۳۳۲۳	۲۱۶۲۱۳	۸۰۳۷۹۵	۳۷۰۸۳	۱۹۸۸۹۴	۱/۳۳	۴/۴۵	۷/۶۷	۰/۰۲

۰/۰۳	۶/۸۱	۳/۸۴	۱/۳۶	۱۹۸۱۷۴	۶۵۴۳	۶۷۷۹۷۷	۸۴۶۳۵	۱۷۸۸۰۰	درآمدهای حاصل از جرایم و خسارت
۰/۰۰	۸۵/۸۱	۱۱/۲۰	۲/۹۸	۵۷۸۹۸	۱۶۴۳	۲۵۳۳۳۴	۲۳۵۸۹	۳۷۰۴۳	درآمدهای متفرقه
۰/۰۰	۲۳/۳۶	۶/۳۹	۲/۰۳	۳۲۱۵	۰/۰۰	۱۲۳۷۸/۰۷	۱۰۶۶/۶	۲۱۹۲/۷۵	منابع حاصل از واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای
انواع درآمدهای عمومی عملکرد									
۰/۰۵	۵/۹۱	۳/۶۰	۱/۲۹	۲۸۰۲۶۸۹	۱۹۹۳۹۱	۹۷۴۲۴۳۸	۱۴۶۳۶۳۲	۲۵۸۰۸۳۷	درآمدهای مالیاتی
۰/۱۶	۳/۵۸	۲/۶۱	۱/۰۱	۵۰۲۶۶۱	۵۲۶۳۰	۱۵۰۹۹۵۵	۴۳۱۴۷۵	۵۳۷۵۶۴	مالیات بر اشخاص حقوقی
۰/۰۰۳	۱۱/۰۴	۴/۸۹	۱/۵۵	۱۰۸۴۲۲۷	۹۹۹۳۹	۴۲۴۵۹۰۵	۶۶۲۵۴۵	۱۰۴۳۳۷۰	مالیات بر درآمد
۰/۰۰	۱۸/۵۷	۶/۰۵	۱/۸۰	۱۷۷۱۴۸	۱۸۶۰۸	۷۱۷۶۰۳	۱۳۷۴۰۰	۱۶۲۱۰۵	مالیات بر ثروت
۰/۰۴	۶/۴۳	۳/۴۳	۱/۳۷	۱۱۳۵۶۵۷	۱۴۱۲۸	۳۴۶۸۶۱۰	۲۳۸۹۱۱	۸۳۶۸۶۰	مالیات بر کالاها و خدمات
۰/۰۰	۷/۵۷	۷/۵۶	۱/۸۳	۱۹۲۰	۱۰۶۵	۹۸۶۵	۳۲۱۶/۱۶	۳۳۹۴/۱۹	درآمدهای حاصل از مالکیت دولت
۰/۰۲	۷/۶۷	۴/۴۵	۱/۳۳	۱۹۸۸۹۴	۳۷۰۸۳	۸۰۳۷۹۵	۲۱۶۲۱۳	۲۳۳۳۲۳	درآمدهای حاصل از خدمات و فروش کالا
۰/۰۳	۶/۸۱	۳/۸۴	۱/۳۶	۱۹۸۱۷۴	۶۵۴۳	۶۷۷۹۷۷	۸۴۶۳۵	۱۷۸۸۰۰	درآمدهای حاصل از جرایم و خسارت
۰/۰۰	۸۵/۸۱	۱۱/۲۰	۲/۹۸	۵۷۸۹۸	۱۶۴۳	۲۵۳۳۳۴	۲۳۵۸۹	۳۷۰۴۳	درآمدهای متفرقه
۰/۰۰	۲۳/۳۶	۶/۳۹	۲/۰۳	۳۲۱۵/۸۳	۰/۰۰	۱۲۳۷۸/۰۷	۱۰۶۶/۶۰	۲۱۹۲/۷۵	منابع حاصل از واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای

مأخذ. نتایج تحقیق

۳-۳- نتایج تحلیل سوات (SWOT)

در این تحقیق با استفاده از نظرات و مصاحبه‌های مسئولین و کارشناسان حوزه درآمدهای عمومی استان کرمانشاه اقدام به طراحی ابعاد ماتریس SWOT شده است که در جداول زیر ابعاد (نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها،

تهدیدها و در نهایت استراتژی‌های) فرایندهای وصول درآمدهای عمومی مشخص شده است. لازم به ذکر است، به دلیل آنکه فرایند وصول درآمدهای عمومی دارای سه وجه می‌باشد؛ قانونگذاری، سازمان اجرایی و مؤدیان (پرداخت کنندگان)، لذا ابعاد ماتریس SWOT نیز برای این سه وجه به صورت جداگانه تنظیم شده است. همچنین ضریب اهمیت هر کد و نقطه نیز باتوجه به تکرار آن در مصاحبه‌ها محاسبه شده است.

جدول ۳. ماتریس SWOT برای بخش قانونگذاری

ماتریس عوامل داخلی (نقاط ضعف و قوت)			
ضریب اهمیت	نقاط ضعف	ضریب اهمیت	نقاط قوت
۸۱٪	فقدان سیستم یکپارچه و قاعده‌مند برای شناسایی و وصول درآمدهای عمومی	۶۴٪	تعریف پایه‌های جدید مالیاتی
۸۵٪	ضعف در اتخاذ سیاست‌گذاری‌ها و قوانین درآمدهای عمومی	۷۹٪	مدرنیزه‌سازی سیستم‌های مالیاتی و تجهیزات الکترونیکی ثبت جرائم رانندگی
۳۲٪	نبود نماینده‌های بانفوذ و قدرتمند در مجلس شورای اسلامی به جهت برگشت بودجه سالانه	-	-
ماتریس عوامل خارجی (نقاط فرصت و تهدید)			
ضریب اهمیت	نقاط تهدید	ضریب اهمیت	نقاط فرصت
۹۸٪	عدم شفافیت عملکرد دولت در چگونگی صرف درآمدهای عمومی در جامعه	۴۳٪	تدوین برخی قوانین برای تسهیل وصول درآمدهای عمومی
۹۷٪	فقدان اعتماد عمومی و نبود اخلاق و فرهنگ مالیاتی	۴۳٪	تدوین قوانین پاداش و جریمه برای مؤدیان
۳۵٪	اتکا به درآمدهای نفتی	-	-
۶۷٪	نپرداختن به مسئله فساد مالی و اداری و عدم نظارت جدی بر فرار مالیاتی	-	-
۷۳٪	فقدان نظام شایسته‌سالاری در نظام اداری	-	-

مأخذ. یافته‌های تحقیق

جدول ۴. ماتریس SWOT برای بخش سازمان اجرایی

ماتریس عوامل داخلی (نقاط ضعف و قوت)			
ضریب اهمیت	نقاط ضعف	ضریب اهمیت	نقاط قوت
۱۲٪	عدم بومی‌سازی پروژه‌های عمرانی در استان	۴۵٪	وجود زیرساخت‌های انرژی و صنعت در استان
۷۹٪	عدم کسب درآمدهای پایدار از جاذبه‌های گردشگری	۸۷٪	دسترسی به تراکته‌ها و گردش‌های مالی مؤدیان
۵۱٪	عدم ثبات و پایداری در سیستم مازاد درآمدها	۴۹٪	شناسایی کانال‌های درآمدزایی جدید در استان
۴۵٪	فقدان نیروی فعال و متخصص در حوزه وصول درآمدهای عمومی	۵۴٪	به روزرسانی سیستم‌های وصول درآمدهای عمومی
۴۲٪	وجود موانع در جذب سرمایه‌گذاری	۷۱٪	اجبار کلیه واحدهای صنعتی و شغلی به استفاده از دستگاه کارتخوان
	-	۲۳٪	همکاری بین سازمان‌ها و ارگان‌های اجرایی در استان
	-	۳۷٪	افزایش نوآوری در ارائه خدمات گردشگری
ماتریس عوامل خارجی (نقاط فرصت و تهدید)			
ضریب اهمیت	نقاط تهدید	ضریب اهمیت	نقاط فرصت
۹۶٪	فقدان اعتماد عمومی و نبود اخلاق و فرهنگ مالیاتی	۹۴٪	قدمت تاریخی و وضعیت جغرافیایی استان در جذب گردشگر
۱۴٪	خروج سرمایه از استان	۹۱٪	وجود سیستم‌های ارتباطی و حمل و نقل در جذب سرمایه‌گذاری استان
۲۸٪	ناکارآمدی دستگاه اجرایی، عدم تعادل بین درآمدها و هزینه‌ها و ایجاد کسری بودجه بزرگتر	۷۶٪	وجود بازارچه‌های مرزی
۲۴٪	اثرات کرونا بر وصول درآمدهای عمومی	۷۹٪	ارتقاء فرهنگ و دانش مالیاتی از طریق آموزش و آگاهی جمعی
۳۱٪	وقوع بحران‌ها و مخاطرات طبیعی (زلزله)	۶۷٪	ارتقاء عملکرد دستگاه‌های اجرایی در نحوه وصول درآمدهای عمومی
	-	۶۲٪	توجه بیشتر به میراث فرهنگی و گردشگری به‌عنوان منبع جدید درآمد
	-	۲۳٪	داشتن برنامه‌ریزی بلندمدت جهت وصول درآمدهای عمومی
	-	۵۸٪	ایجاد اشتغال و راه‌اندازی کسب-وکارهای جدید در استان

مأخذ. یافته‌های تحقیق

جدول ۵. ماتریس SWOT برای بخش مؤدیان (پرداخت کنندگان)

ماتریس عوامل داخلی (نقاط ضعف و قوت)			
ضریب اهمیت	نقاط ضعف	ضریب اهمیت	نقاط قوت
۹۷٪	عدم آگاهی و مطالبه مردم از وصول درآمدهای عمومی و حقوق شهروندی	۷۹٪	به روزرسانی سیستم‌های وصول درآمدهای عمومی
۷۶٪	فقدان سیستم یکپارچه و قاعده‌مند برای شناسایی و وصول درآمدهای عمومی	۸۷٪	اجبار کلیه واحدهای صنفی و شغلی به استفاده از دستگاه کارتخوان
	-	۴۶٪	تعریف پایه‌های جدید مالیاتی
	-	۳۴٪	همکاری بین سازمان‌ها و ارگان‌های اجرایی در استان
	-	۸۹٪	مدرنیزه‌سازی سیستم‌های مالیاتی و تجهیزات الکترونیکی ثبت جرائم رانندگی
	-	۳۲٪	افزایش نوآوری در ارائه خدمات گردشگری
ماتریس عوامل خارجی (نقاط فرصت و تهدید)			
ضریب اهمیت	نقاط تهدید	ضریب اهمیت	نقاط فرصت
۹۷٪	عدم شفافیت عملکرد دولت در چگونگی صرف درآمدهای عمومی در جامعه	۶۵٪	قدمت تاریخی و وضعیت جغرافیایی استان در جذب گردشگر
۹۸٪	فقدان اعتماد عمومی و نبود اخلاق و فرهنگ مالیاتی	۴۵٪	وجود سیستم‌های ارتباطی و حمل و نقل در جذب سرمایه‌گذاری استان
۷۲٪	اثرات کرونا بر وصول درآمدهای عمومی	۶۷٪	وجود بازارچه‌های مرزی
۸۱٪	وقوع بحران‌ها و مخاطرات طبیعی (زلزله)	۷۸٪	ارتقاء فرهنگ و دانش مالیاتی از طریق آموزش و آگاهی جمعی
	-	۷۸٪	توجه بیشتر به میراث فرهنگی و گردشگری به عنوان منبع جدید درآمد
	-	۸۹٪	ایجاد اشتغال و راه‌اندازی کسب-وکارهای جدید در استان

مأخذ. یافته‌های تحقیق

یافته‌های جداول فوق نشان می‌دهد که وجود زیرساخت‌های انرژی همانند پتروشیمی و سایر صنایع مختلف در استان می‌تواند به عنوان نقطه قوت وصول درآمدهای عمومی عمل کند، چراکه مسیر دریافت درآمدهای مالیاتی از فعالیت‌های کشاورزی که بعضاً معاف از مالیات است، به سمت صنعت و خدمات پیش می‌رود و درآمدهای مالیاتی دولت نیز افزایش می‌یابد. کرمانشاه از این مزیت برخوردار است ولی بایستی این زیرساخت‌ها رونق پیدا کنند.

باتوجه به غالب مصاحبه‌های صورت گرفته، در بین نقاط قوت مطرح شده، به‌روزرسانی سیستم‌های وصول درآمدهای عمومی و مدرنیزه‌سازی آنها گشایش بزرگی در توسعه فرایندهای وصول درآمدهای عمومی بوده است. در مقابل به برخی نقاط ضعف فرایندهای وصول درآمدهای عمومی نیز پرداخته شده است، از مهم‌ترین آنها می‌توان به؛ عدم آگاهی و مطالبه مردم در نحوه صرف درآمدهای مالیاتی توسط دولت و حقوق شهروندی اشاره کرد. همچنین نقاط ضعف و تهدید نشان از عدم شفافیت عملکرد دولت در صرف درآمدهای عمومی است که نیاز به توجه بسیاری دارد. در مقابل می‌توان به بخش میراث فرهنگی و گردشگری به‌عنوان پایه مالیاتی و منبع درآمدی جدید نگاه کرد که از این فرصت می‌توان به سامان دادن به درآمدهای عمومی استان کمک کرد. پس از شناسایی نقاط ضعف، قوت، فرصت‌ها و چالش‌های فرایندهای وصول درآمدهای عمومی استان کرمانشاه، استراتژی‌های توسعه این فرایندها (استراتژی تهاجمی، استراتژی تنوع، استراتژی رقابتی و استراتژی تدافعی با در نظر گرفتن نقاط ضعف، قوت، فرصت‌ها و چالش‌های شناسایی شده از طریق نتایج مصاحبه‌ها و به کارگیری نظرات خبرگان مشخص شد. جدول زیر استراتژی‌های مختلف توسعه فرایندهای وصول درآمدهای عمومی استان کرمانشاه را نشان می‌دهد.

جدول ۶. ماتریس استراتژی‌های SWOT

توضیح	استراتژی‌ها
ایجاد منابع درآمدی، تعریف پایه‌های جدید مالیاتی و افزایش سرمایه‌گذاری از طریق توسعه گردشگری	تهاجمی (SO)
اصلاح قوانین و مقررات مالیاتی، اصلاحات بنیادی در دستگاه امور مالیاتی در جهت برقراری عدالت مالیاتی	تنوعی (ST)
برطرف کردن موانع جذب سرمایه‌گذاری و تسهیل اعتبارات در جهت جذب بیشتر سرمایه‌گذاری در امور گردشگری	رقابتی (WO)
افزایش سطح آگاهی مردم از طریق شفاف‌سازی عملکرد دولت و ارتقاء دانش مالیاتی و حقوق شهروندی	تدافعی (WT)

مأخذ. یافته‌های تحقیق

۴- نتیجه‌گیری و پیشنهادها

برون‌رفت نظام وصول درآمدهای عمومی استان کرمانشاه از وضعیت نامطلوب کنونی در گروه اصلاحات اساسی در هریک از ارکان آن می‌باشد. به عبارت دیگر، برخورداری از یک نظام و سازوکار کارا در گرو مرتفع-سازی نقاط ضعف ذکر شده در ارکان مذکور خواهد بود؛ بنابراین می‌بایست اصلاح قوانین و مقررات حوزه درآمدهای عمومی اعم از مالیاتی و غیرمالیاتی به ویژه اصلاح قانون مالیات‌های مستقیم، گسترش پایه‌های مالیاتی، بازیابی در نظام پرداخت جرائم رانندگی و انجام اصلاحات بنیادی در قوانین و مقررات از جمله اقدامات لازم در قانونگذاری و سیاست‌گذاری وصول درآمدهای عمومی به عنوان راهبردهای اساسی اصلاح نظام مالیاتی مورد

توجه قرار گیرند، همچنین به موازات انجام این امور می‌بایست اصلاح فرهنگ عمومی جامعه نیز به‌عنوان امری بلندمدت در دستور کار دستگاه‌ها و نهادهای متولی امر فرهنگ‌سازی قرار گیرد.

با بررسی داده‌های درآمدهای عمومی مصوب و عملکرد و مقایسه بین آنها و همچنین بررسی دقیق مصاحبه‌ها و خروجی حاصل از آن در قالب ماتریس سوات مشخص شد، وجود ظرفیت‌های خالی و مغفول مانده درآمدهای عمومی استان ناشی از اقداماتی همچون؛ عدم تعریف پایه‌های مالیاتی جدید متناسب با شرایط اقتصادی روز همانند مالیات بر مشاغل مجازی، مالیات بر غرفه‌های بازارچه‌های مرزی، عدم تنظیم نرخ مالیات بر اساس ویژگی‌های اقتصادی و مالی هر استان، عدم بازنگری در ردیف درآمدهای اداره کل محیط‌زیست، عدم پیش‌بینی بودجه بر اساس جرائم، عدم بازنگری در تعرفه‌های خدماتی می‌باشد. لذا یکی از نتایج کاربردی این پژوهش ارائه راهبردهای درآمدزایی و معرفی مسیرهای جدید درآمد بر اساس شناسایی عوامل علی، زمینه‌ای و مداخله‌گر در سازوکار وصول درآمدهای عمومی است. با بهبود این عوامل، می‌توان انتظار داشت ظرفیت‌های خالی و مغفول مانده درآمدهای عمومی استان کرمانشاه از تمرکز بر بازارچه‌های مرزی و ارتقاء جایگاه میراث فرهنگی و گردشگری به عنوان منبعی برای افزایش گردشگر و درآمدزایی تأمین شود. همچنین با بهبود مشکلات مربوط به وصول درآمدهای عمومی، انتظار می‌رود، سهم این درآمدها در روند عملکرد درآمدهای عمومی محقق شوند. چالش‌ها و آسیب‌های موجود در فرایندهای وصول درآمدهای عمومی استان کرمانشاه را می‌توان در شرایط مداخله‌گر زیر دانست:

- ناکارآمدی دستگاه‌های اجرایی عدم مصرف
- صحیح درآمدهای مالیاتی توسط دولت
- وجود موانع تولید و بهبود بخش صنعتی استان
- عدم اعتماد عمومی به دولت و کاهش تمکین مالیاتی
- عدم وجود نیروی انسانی متخصص در دستگاه‌های اجرایی
- وجود موانع سرمایه‌گذاری در استان و عدم وجود بسترهای لازم در استان برای جذب سرمایه‌گذار
- عدم کسب درآمد پایدار از جاذبه‌های گردشگری در استان
- نبود نظام یکپارچه و قاعده‌مند برای اتخاذ تصمیمات و سیاست‌گذاری‌ها
- راهبردها و راهکارهایی برای برون رفت از این وضعیت در بهبود فرایندهای وصول درآمدهای عمومی وجود دارد که در صورت محقق شدن آن پیامدهایی نیز خواهد داشت. در ادامه به استراتژی‌های درآمدزایی پرداخته خواهد شد:

- لزوم تمرکز بر بازارچه‌های مرزی به‌عنوان منبعی برای افزایش درآمد دولتی
- افزایش اعتماد عمومی از طریق نمایش بازخوردهای پرداخت‌های مالیاتی
- توجه به ارتقاء جایگاه میراث فرهنگی و گردشگری به منظور افزایش گردشگر و درآمدزایی
- لزوم وضع مالیات بر واحدهای ساختمانی خالی به‌عنوان یک پایه مالیاتی جدید
- شفاف‌سازی گردش مالی شرکت‌ها از طریق مشوق‌های مالیاتی و برعکس از طریق مجازات مالیاتی

فهرست منابع:

- آزادواری، فائقه (۱۳۹۵). "شناسایی راهکارهای مؤثر بر ارتقاء تمکین مالیاتی در نظام مالیاتی ایران (مطالعه - موردی شهرستان سبزوار)"، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد شاهرود.
- چپر دار، الهه (۱۳۹۱). "بررسی عوامل مؤثر بر درآمد مالیاتی در ایران"، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی، دانشکده اقتصاد و حسابداری، واحد تهران مرکزی.
- حسنوند، مهدی، یزدانی، محمدرضا و مهناز گودرزی (۱۳۹۹). "شناسایی و اولویت‌بندی آسیب‌های فرایند سیاست‌گذاری مالیاتی در ایران"، فصلنامه علمی - پژوهشی سیاست‌گذاری عمومی، ۶ (۱)، ۲۶۰-۲۴۳.
- خطیری‌علیائی، علی (۱۳۹۲). "بررسی عوامل مؤثر بر تمکین مالیاتی مؤدیان بر پایه مالیات بر ارزش افزوده شهر تهران"، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران مرکزی.
- خوردوستان، بهناز (۱۳۸۰). "برآورد تلاش ملاتی ایران و مقایسه با چند کشور در حال توسعه"، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شیراز.
- رضایی، ابراهیم (۱۳۹۵). "سیاست‌گذاری مؤثر مالیاتی در بستر ادوار تجاری"، پژوهشنامه مالیات، ۲۸ (۷۷)، ۱۶۲-۱۳۲.
- سعیدی، احسان (۱۳۹۵). "بررسی وصول مالیات به روش الکترونیکی و تأثیر آن بر بهبود عملکرد نظام مالیاتی استان مرکزی"، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد نراق.
- شیخ‌حسینی، علی، فقیهی، ابوالحسن و کرم‌اله دانش‌فرد (۱۳۹۷). "آسیب‌شناسی خط‌مشی‌گذاری مالیات در جمهوری اسلامی ایران؛ مطالعه نظام مالیات بر ارزش افزوده"، پژوهشنامه مالیات، شماره سی‌وهشتم، مسلسل ۸۶.
- صالحی، مهدی، پرویزی‌فرد، سعید و مستوره استوار (۱۳۰۳). "تأثیر عوامل فرنگ مالیاتی بر تمکین مالیاتی در بین مؤدیان امور مالیاتی"، پژوهشنامه مالیات، ۲۲ (۲۳).
- صامتی، مجید، امیری، هادی و زهرا حیدری (۱۳۹۴). "تأثیر اخلاق مالیاتی بر تمکین مالیاتی، مطالعه موردی شهر اصفهان"، فصلنامه پژوهش‌ها و سیاست‌های اقتصادی، سال ۲۳ (۷۵)، ۲۶۲-۲۳۱.
- ضیایی، زهرا، مهاجری، پریسا و علی نصیری‌اقدام (۱۳۹۶). "اثر تشریک اطلاعات بر نسبت مالیات به تولید ناخالص داخلی"، پژوهشنامه اقتصادی، ۱۶ (۶۳)، ۱۴۶-۱۱۹.
- محکم‌خواه، حفظ‌اله (۱۳۹۸). "بررسی عوامل مؤثر بر پرداخت مالیات توسط مؤدیان مالیاتی در اداره کل امور مالیاتی استان بوشهر"، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد نورآباد ممسنی.
- میرزمانی، اعظم، اخوان علوی، سید حسین، امیری، علی نقی و حسین اسماعیلی (۱۳۹۷). "فهم فرایند سیاست‌گذاری مالیاتی در ایران: عوامل مؤثر بر دستورگذاری مالیاتی در سطح ملی و بازیگران آن"، پژوهشنامه مالیات، شماره سی‌وششم، مسلسل ۸۴.

میرمحمدی، سید محمد و نادر جنتی (۱۳۹۵). "مروری بر تجربه اصلاح نظام مالیاتی در ایران و جهان با تأکید بر مدرنیزاسیون دستگاه مالیاتی"، پژوهشنامه مالیات، شماره سی و یکم، مسلسل ۷۹، ۱۰۰-۷۹

نظیفی، امیر (۱۳۹۶). "عوامل مؤثر بر تسهیل در پرداخت مالیات توسط مؤدیان مالیاتی شرق تهران"، پایان-نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد شهریار.

یگانه‌شالی، بهاره (۱۳۹۵). "بررسی تأثیر عوامل ساختاری، اقتصادی و اجتماعی بر درآمدهای مالیاتی استان‌های ایران"، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید اشرفی اصفهانی.

Bame- Aldred, C. W., Cullen, J.B., Martin, K. D, and Parboteeah, K. P. (2413) **National culture and firm-level tax evasion**. Journal of Business Research. (66 334-336).

Bismarck, A. Bismarck, A. Ashalley, E. Quaye, I. (2010). **The Effects of Personal Income Tax Evasion on Socio-economic Development in Ghana: A Case Study of the Informal Sector**. British Journal of Economics, Management & Trade. No. 14(0). pp. 1-10.

Familiska, Teresa, Jan Kaczmarzyk and Malgorzata Grzaba (2020), **"The Relationship Between Tax Revenue and Public Social Expenditure in the EU Member States"** European Research Studies Journal, Volume XXIII, Issue 4, 2020.

Ghani, U. (2013), "Taxation, State Building and Aid", Factsheet, Updated December Paris.

Gnangnon, S.K. (2017), **"Impact of trade facilitation reforms on tax revenue"**, Journal of Economic Studies, Vol. 44 No. 5, pp. 765-780.

Gnangnon, S.K. (2019), **"Structural economic vulnerability and public revenue performance"**, International journal of public policy, vol. 15, No. 3-4.

Gnangnon, sena Kimm (2020), **"Tax reform and public debt instability in developing countries: The trade openness and public revenue instability channels"**, Economic Analysis and Policy.

Halla, Martin (2012), **"Tax morale and compliance behavior: first evidence on a causal link"**, The B.E. Journal of Economic Analysis & Policy.

Le, Tuan menh, Blanca, Moreno- dadson and Nihal Bayraktar. (2014). **"Tax capacity and Tax effort: Extended cross-country Analysis from 1994 to 2009"**, World Bank.

Mickell, L. (2011), **Governance, Taxation and Accountability: Issues and Practices**, DAC Guidelines and Reference Series, Paris.

Tabandeh R., Jusoh M., Nor, N.G.M, and Shah Zaidi M. A. (2012). **Estimating Factors Affecting Tax Evasion in Malaysia, Prosiding Perkem VII, JILID 2**, pp. 1020-1030.

Ukeme A, Ntekoere and Ifayemi M, Olayinka (2020), **"EFFECT OF TAX REVENUE ON PUBLIC DEBT AND CAPITAL EXPENDITURE IN NIGERIA"**, Journal of Taxation and Economic Development ISSN 1118-6017 Vol. 19, (2), sep. 2020.